

Flygvapnets flygflottiljer

F 15 Kungl Hälsinge Flygflottilj

Attackplanet A 32A Lansen fanns på F 15 mellan åren 1960 och 1975. Som mest hade flottiljen c:a 55 flygplan av denna typ.

Av LENNART ANDERSSON

Redan sommaren 1941 fanns planer att lägga en femtonde flottilj utanför Örebro eller i Teg, nära Umeå, men det hela utvecklades därefter till en kamp mellan Umeå och Söderhamn om den nya etableringen. 1941 års försvarsutredning hade föreslagit Umeå och namnet Kungl Västerbottens flygflottilj, men enligt riksdagsbeslut den 18 juli 1942 skulle F 15 ligga i Söderhamn. Byggnationerna på flygfäl-

tet, beläget en halvmil sydost om staden, påbörjades sommaren 1943, men var inte färdiga när Kungl Hälsinge flygflottilj (F 15) sattes upp där den 1 juli 1945. Personal och flottiljexpedition fick tills vidare inhysas inne i Söderhamn. Förste chef blev Gösta Seth. Under en period fick flygverksamheten hålla till på krigsflygfält 35 i Mohed, en mil väster om Söderhamn, och först 1946 kunde flygfältet, som erbjöd en startsträcka på upp till 1 500 meter i tre riktningar, tas i bruk.

Flottiljens första flygplan blev ett par Sk 12 Stieglitz som kom från F 16 den 16 juli 1945. I november fick flottiljen två Northrop B 5 och lika många Klemm Sk 15. Man fick två byggsatser till glidflygplanet G 101 (SG 38) och fram till 1947 fick flottiljens segelflygavdelning en Se 102 Grunau Baby, en Se 103 Kranich och en Se 104 Weihe. Under 1947 tillfördes F 15 omkring 15 North American Sk 14 och en Sk 25 Bücker Bestmann.

F 15:s första jaktplan blev Saab J 21A, vilka levererades 1946-1947. I krig skulle F 15:s divisioner spridas till olika platser i landet. Vid krigsfall IIS var det fält 4 Everöd och Ripa. Senare blev Everöd och Rinkaby, båda i Skåne, flottiljens planerade krigsbaser. Vid krigsfall IIN skulle alla tre divisionerna i stället till Kallax, men från 1949 fanns tre alternativ för detta krigsfall: Kallax, Frösön och Söderhamn.

Sedan jetjaktplanet J 28B Vampire ersatt J 21A 1952 krävdes baser med belagda rullbanor och då gällde som krigsbaser fält 4 Everöd vid krigsfall IIS samt Frösön, Söderhamn eller fält 28 Gunnarn vid krigsfall IIN. Under åren 1953-56 disponerade F 15 också åtta stycken J 28C. 1956 var det dags att byta J 28B mot J 29B Tunnan. Fram till 1959 modifierades J 29B sedan successivt till versionen J 29F.

Den SK 12 Stieglitz som var märkt F 15-9 kom till Söderhamn 1948. Flottiljens första två flygplan av denna typ bar andra nummer.

Fotograf okänd/Svensk Flyghistorisk Förenings arkiv

Ett gäng flygpojkar framför Sk 16 nummer 16136 i augusti 1954.

Flera basbyten

F 15:s roll i krigsplanläggningen komplicerades av att flottiljen bytte flygeskader-tillhörighet flera gånger och därmed fick ändrad geografisk tillhörighet. Nu gällde som utgångsbasering i krig Everöd (två divisioner) och Hagshult, men en omflytning skedde, där även Sjöbobasen temporärt var inblandad, och från slutet av 1957 hade F 15 i stället Ljungbyhed, Halmstad och fält 40 Fällfors som krigsbaser. Senare verkar även Söderhamn ha funnits med i bilden som krigsbas. En av orsakerna till flyttkarusellen var alltså att F 15 först tillhörde eskadern E 2 (södra Sverige), alternativt E 5 (norra Sverige). E 5 fanns dock inte i fred utan skulle organiseras först i samband med mobilisering. F 15 överfördes sedan till E 4.

Från jakt till attack

En ny epok i F 15:s historia inleddes när man gick över från att vara jaktflottilj till att bli attackflottilj i och med att tre divisioner A 32A Lansen överfördes från F 14 åren 1960–61. Därmed fick flottiljen återigen nya baser tilldelade i krigsplanläggningen: fält 20 Råda, Arboga och Västerås. Rådadivisionen flyttades snart till fält 56 Eskilstuna, men den divisionen vakantsattes den 1 maj 1967, vilket i praktiken betydde att den försvann ur organisationen. Arbogadivisionen fick från 1966 i stället fält 28 Gunnarn som krigsbas. Under åren

Till vänster:

F 15 använde under åren 1953–56 åtta exemplar av skolverversionen J 28C för omskolning från propellerflygplanet J 21A till jetflygplanet J 28B Vampire.

Nedan:

Ett trettiotal J 28B Vampire täckta med vita kapell på F 15 1956. I bakgrunden syns nylevererade J 29B.

1969–71 fanns sex stycken J 32B på F 15, där de användes av en målflyggrupp som sedan överfördes till F 3.

AJ 37 Viggen ersatte A 32A 1974–75 och F 15 fick även totalt 17 stycken av skolversionen SK 37, eftersom man skulle ha hand om typinflygning på Viggen. I krigsorganisationen för F 15 fanns från 1977 endast en och en halv division AJ 37, alltså en division och en grupp, och de skulle i krig vara baserade på Eskilstunabasen och parbasen Gunnarn-Åmsele. Från juli 1995 ansvarade F 15 åter för två hela divisioner och flygplanen blev nu modifierade till AJS 37-standard.

Efter beslut om nedläggning lämnade alla flygplan F 15 fram till den 30 juni 1997 och den 30 juni 1998 avvecklades flottiljen helt.

1975 hade A 32A Lansens tjänat ut och F 15 utrustades i stället med AJ 37 Viggen.

Läs mer:

Från orre till vigg. Hälsinge flygflottilj 50 år 1945–1995, 1995

Flygplanstyper som tillhört F 15

- A 32, AJ 37
- B 5, B 17
- Hkp 4, Hkp 10
- J 21, J 28, J 29, J 32
- Sk 12, Sk 14, Sk 15, Sk 16, Sk 25, SK 37, Sk 50
- Tp 83
- G 101, Se 102, Se 103, Se 104

Lennart Andersson är "jämte i förskingringen" (Uppsala). Han har skrivit ett 20-tal böcker och hundratals artiklar om flygets historia i svensk och utländsk fackpress. **Intresseområden:** svenskt flyg, speciellt under kalla kriget, tyskt flyg under mellankrigstiden, särskilt Junkers, flyget i Kina före 1937 och i Sovjetunionen 1917–1941, tidigt flyg i länder som Iran, Jemen med flera.

Hkp 4 användes av F 15 från 1966 och från 1968 tillhörde två helikoptrar av denna typ flottiljen. De användes bland annat för flygräddning.

Foto Lars Soldéus

F 15: sista stridsflygplan, AJ 37 Viggen, lämnade Söderhamn 1997, efter hela 23 års tjänst, och i juni året därpå lades flottiljen ned.

